

OSTŘANSKÝ, Bronislav: *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. 1. vydání. Praha : Libri, 2009. 255 stran. ISBN: 978-7277-404-3.

Encyklopedie, která si navzdory svému názvu zaslouží zvýšenou pozornost. Tak by se dala ve stručnosti charakterizovat nová publikace čínorodého pracovníka Orientálního ústavu Bronislava Ostřanského, který stihl vydat ve svých 36 letech již čtyři monografie a na jedné kolektivní publikaci se podílel.¹ Jeho práce navazuje na dvě další díla ediční řady „Mytologie a religionistika“ nakladatelství Libri, a to na Malou encyklopedii tibetského náboženství a mytologie a Encyklopedii keltské mytologie.

Bronislav Ostřanský se věnuje středověkému islámskému myšlení a kultuře, lidové religiozitě a islámské mystice (súfismu). Ve svých vydaných dílech již zpracoval téma arabské oneirokritiky (výkladu snů), súfijské téma „dokonalého člověka“ v díle Ibn 'Arabího a v předposlední knize „Hledání skrytého pokladu“ i súfijskou hagiografii a terminologii. V publikaci „Islám v srdci Evropy“ prozkoumal vývoj české muslimské komunity v posledním desetiletí a také odraz islámu na českém knižním trhu.

Podle odborného zaměření B. Ostřanského se dalo očekávat, že si autor svazující kritéria encyklopedického žánru přizpůsobí vlastnímu „autorskému rukopisu“, k čemuž naštěstí došlo, a Malá encyklopedie islámu tak definitivně vybočila z řady opakujících se příruček o islámu, které si laická veřejnost prolistuje jednou a odbornější kruhy je ostentativně (a v některých případech nespravedlivě) přehlížejí.

Z důvodu tematického a stylistického srovnání zde na několika místech porovnávám Ostřanského encyklopedii s Encyklopedií islámu autorů Charifa Bahbouha, Jiřího Fleissiga a Romana Raczyňského (této publikaci však věnuji pouze velmi úzký prostor).²

Islámská tematika na českém knižním trhu: Je třeba další encyklopedie?

Čtenář sledující knižní produkci posledních let zabývající se problematikou islámu se právem ptá: Je zapotřebí další encyklopedie islámu? Loni vyšla publikace takřka stejného zaměření a názvu: Encyklopedie islámu Ch. Bahbouha, J. Fleissiga a R. Raczyňského, která avizuje 500 hesel zaměřených nejen na islámské náboženství, ale i na jeho kulturu, filozofii a významné osobnosti, včetně českých badatelů – islamologů. Roku 2008 byla vydána z francouzštiny přeložená „Malá moderní encyklopedie“ s prostým názvem „Islám“ Michela Reebera. Před třemi lety vyšla „Velká kniha islámu“ Warrena Croftera, která, ač není klasickou encyklopedií, svým žánrem se jí v mnohém blíží, a roku 2005 vyšel velmi podrobný slovenský Lexikón islámu Jarmily Drozdíkové.

Dalším publikacím s islámskou tematikou jednoznačně vévodí obecný název „Islám“, pod nímž se schovají jak skutečně fundovaná díla např. Karen Armstrongové či Paula Lundeho, tak i mnoho jiných překladů ze západních jazyků, které svou povrchností, zaujatostí či naopak

¹ B. Ostřanský dosud vydal: *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky: úradky boží pro nápravu lidského království šejcha Muhjiddína ibn 'Arabího*. Praha : OÚ AV, 2004; *Arabská oneirokritika ve středověku a v současnosti*. Praha : OÚ AV, 2005; *Hledání skrytého pokladu: antologie komentovaných překladů ze středověkého arabského súfijského písemnictví*. Praha : OÚ AV, 2008. Společně s M. Mendelem a T. Ratajem vydal též: *Islám v srdci Evropy*. Praha : Academia, 2007.

² BAHBOUH, Ch. – FLEISSIG J. – RACZYŃSKI R.: *Encyklopedie islámu*. Praha : Dar Ibn Rushd, 2008.

předpojatostí čitatele spíše odradí.³ Po přečtení dvou a více knih o islámu si čtenář může učinit na toto náboženství zcela odlišný názor. Dochází k něčemu podobnému i u „islámských“ encyklopedií?

V našich podmínkách lze bohužel stěží očekávat, že by v dohledné době vzniklo encyklopedické dílo o islámu, které by svým záběrem přesahovalo jednosvazkové počiny předešlých let, či aby se, byť jen velmi vzdáleně a s mnohem menšími ambicemi, přiblížilo monumentálnímu dílu *Encyclopedia of Islam*, které shrnuje dosud nejobsažnější vědění z oblasti studia islámského náboženství, kultury a historie. Je ovšem otázkou, zda má v dnešní době vůbec smysl produkovat taková díla encyklopedického rázu, která již mnohokrát popsaná hesla nerozvádějí, nýbrž je maximálně rozšíří o několik dosud neuvedených informací, případně „oobohatí“ o pár hesel okrajového rázu, která mají navodit dojem původnosti práce. To ovšem vůbec neznamená, že by měli autoři na daný žánr rezignovat. Právě naopak – zvolí-li si podobně autorský přístup, jako Ostřanský ve své *Malé encyklopedii*, mají naději na úspěch.

V čem se tedy tato encyklopedie liší? Z formálního hlediska na první pohled ničím podstatným. Ostřanského encyklopedie splňuje všechna kritéria klasického naučného slovníku: abecední řazení, odkazy na jednotlivá hesla, shrnutí obecných informací o zkoumané problematice, široký odborný záběr, heslo v češtině (pokud existuje) a arabská, perská či turecká transkripce (ovšem v Ostřanského případě především arabská). Ostřanského encyklopedie se ale od ostatních prací stejného žánru odlišuje ve dvou podstatných věcech, které spolu sice souvisí, nemusely by ale vůbec zafungovat, ujal-li by se jich někdo méně výmluvný nežli právě Ostřanský. Kromě tradičních témat věnuje autor značnou pozornost reáliím života ve středověké muslimské společnosti, lidovým představám, praktikám, legendám a pověrám, ale i soudobým otázkám života v dnešních muslimských komunitách. Druhým důležitým a, troufám si říci, ryze osobitým vkladem samotného autora je vlastní narativní styl díla, jehož epický záběr a obsahová rozmanitost nutí čtenáře, aby se důkladně začel a postupoval od jednoho hesla k druhému, aniž měl něco takového na počátku vůbec v úmyslu.

Rozhodně netvrdím, že by snad encyklopedie nepředstavovaly poutavé čtení, do kterého se čtenář vlivem nahuštěného objemu suchopárných faktů nemá šanci náležitě ponořit. Didaktický záměr ale pochopitelně převažuje a mnozí autoři se naopak jakémukoliv žánrovému přesahu vyhýbají. Encyklopedie islámu již zmiňovaného tria autorů (Bahbouh, Fleissig, Raczyński) splňuje právě ono klasičtější zaměření: naučné a ryze informativní. Na jednu stránku se často vejdu tři i více hesel, která jsou často zredukována na prostý výčet nejzákladnějších údajů. Hesla o jednotlivých muslimských státech jsou pochopitelně obsáhlejší a některá hesla získávají ze zřejmých důvodů i širší prostor, aniž by se ovšem jakýmkoliv způsobem odklonila od lakonického jazyka encyklopedií či již tolikrát v minulosti zpracovaných informací: jsou to například hesla *Korán*, *Muhammad*, *modlitba*, *islám* (al-islám), ale i značně apologeticky vyznívající výklad termínu *džihád*, jehož významovým rozčleněním se autoři snaží předejít islamofobii, které rovněž věnují vysvětlující heslo.

³ Naopak naši čeští badatelé vydávají velmi kvalitní a obsažná díla: především profesor Luboš Kropáček, jehož *Duchovní cesty islámu* se staly „islámskou klasikou“, učební pomůckou studentů univerzit a vyšly již několikerým nákladem. Vedle řady dalších publikací věnovaných islámu a jeho proměnám vydal L. Kropáček nedávno rovněž dosud nejpodrobnější studii o islámské mystice v češtině: *Súfismus: dějiny islámské mystiky* (Praha : Vyšehrad, 2008).

Jednotlivá hesla jsou „encyklopedicky“ koncizní, stručná, jejich obsah striktně faktografický, vystříhávající se jakýchkoliv odklonů mimo „normativní“ islám.

Problematika výběru hesel

Autoři Bahbouh, Fleissig, Raczyński shrnují svůj ediční záměr v předmluvě encyklopedie takto: „*Protože je stále poptávka po informacích z oblasti islámu, o němž je bohužel stále šířeno mnoho tradičně opakovaných skutečností, vydává nakladatelství Dar Ibn Rushd tuto Encyklopedii islámu.*“ Tento dozajista záslužný záměr poněkud zkaluje skutečnost, že autoři, jak se zdá, pokládají svět islámu především za arabskou doménu. Jak jinak si lze vysvětlit hesla „arabská kultura, arabský svět, arabské islámské lékařství, arabské měsíce“ a mnohá další, vedle nichž chybí perské, turecké, indonéské, středoasijské, indoasijské a mnohé další ekvivalenty?

Ostřanského encyklopedie taktéž věnuje více pozornosti islámu v arabských společnostech; autor ale zároveň na mnoha místech opakuje, že některé zvyky či skutečnosti nelze zobecňovat na celý islámský svět a v řadě hesel (především co se týče šíismu či súfismu) se důsledně věnuje i „nearabským“ etnikům. Přestože kritika jednostrannějšího zaměření se týká obou encyklopedií zároveň (názvy „encyklopedie islámu“ nepokrývají celý islámský svět ani zdaleka), směřují mnohem závažnější výtku k pánům Bahbouhovi, Fleissigovi a Raczyńskému, jejichž zavádějící přístup se mi jeví jako záměrný.

Zatímco Ostřanský v hesle „kaligrafie“ vyjadřuje obdiv k arabské kultuře, která s takovou úctou vzhlíží k vlastnímu jazyku, hned také přiznává: „*Měli bychom správněji říkat kultury islámské, neboť (přestože Arabové dnes tvoří jen zlomek celkového počtu muslimů) jejich jazyk a abeceda pevně vtiskly pečeť písemnictví mnoha národů a národností, světa islámu.*“ Naopak úvod do hesla „arabská kultura“ v encyklopedii Ch. Bahbouha, J. Fleissiga a A. Raczyńského výmluvně navozuje atmosféru většiny jejich obecněji laděných hesel: „*Přínos arabské kultury v průběhu čtrnácti století světovému vědění a kultuře je naprosto zřejmou skutečností. Je to fakt, o kterém je třeba psát a snažit se ho pochopit s vývojem celosvětového dění.*“ Pomineme-li ultimativní tón, v jakém se výrok nese, očekával by čtenář alespoň heslo „islámská kultura“, smíříme-li se s faktem, že perskou, tureckou ani žádnou jinou kulturu už nedohledáme. Nic takového ovšem na čtenáře nečeká, a přestože se heslo arabská kultura člení ještě na „arabské písmo, literaturu, vědu a filozofii“, v případě přívlastku „islámské“ se téhož dočkáme pouze u hesla „islámská architektura“, které je popsáno tak obecně, že z něho v podstatě neplyne nic konkrétního takřka pro žádnou kulturu – navede nás ovšem k heslu „umění islámské“, kde se konečně dočkáme i stručné připomínky Persie, Osmanské říše a Indie (v jednoduchém výčtu architektonických „škol“).

V těžce encyklopedii (p. Bahbouha, Fleissiga a Raczyńského) se pod heslem „islámské divadlo“ dočteme, že „*Arabové a později i muslimové znali nejen pantomimu, ale také komedii anebo krátké jednoaktové hry.*“ a také že „*dnes existují stovky her v arabštině i v jiných jazycích, které čerpají z historie Arabů nebo muslimů.*“ V dvořádkovém hesle „časopis“ se pak dovíme, že nejstarší arabský časopis začal vycházet v Egyptě roku 1865, a heslo „knihovny“ informuje pouze o tom, že Arabové již v 8. století znali a využívali veřejné knihovny a že „*nejstarší knihovna v moderním pojetí*“ byla založena – jak jinak – v (arabském) Damašku roku 1878. Čtenář tak nabude pozoruhodně zkresleného vhledu do islámského světa, v němž dominují „Arabové nebo muslimové“ a ze středoasijských a íránských vědců se stávají arabští učenci přispívající k šíření arabské kultury: viz heslo

„arabská kultura“ na str. 31: „*Nejvýznamnější arabští učenci jsou: Ibn Síná (Avicenna), al-Gazzálí a al-Fárábí*“⁴ (mezi dalšími, které autoři vyjmenovávají).

Ortodoxní a ortopraktický islám

Ostřanského výběr hesel je sice taktéž v lecčems tradiční, zahrnuje ovšem i hesla dosud málo známá nebo taková, která, pokud je mi známo, nebyla zpracována zatím v žádné české encyklopedii o islámu. Autor se dle vlastních slov nesnaží následovat tradiční přístup autorů uvádějících islámské náboženství podle zavedenéhoustru: Arábie před příchodem islámu, působení proroka Muhammada a prvních chalífů, výklad islámské věrouky, práva, sufismu, islámských sekt, věroučných směrů a islámské praxe. Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti se soustředí na bohatě rozvinutý, zároveň ale dosud na pokraji odborného zájmu stojící „lidový islám“. Co to znamená a čím se tzv. „žitý islám“ liší od „ortodoxního“? Odborníci na islám a religionisté rozlišují mezi tzv. ortodoxním a ortopraktickým islámem.⁵ Nejedná se o dvě oddělené složky jednoho náboženství, nýbrž o stmelené součásti, které se navzájem prostupují. Ortodoxní islám značí „normativní“ islám – tedy část islámu soustředící se na víru a teologii. Vedle toho ortopraktický islám klade důraz na praktické uplatnění normativního islámu v každodenním životě: propracovává tedy komplexní religiózní život dle náboženského práva – v případě islámského náboženství život muslima řídícího se šari‘ou. Islám je spolu s judaismem pokládán za takovýto typ „žitého“ náboženství. Neznačená to, že by křesťanství nekladlo důraz na uskutečňování víry v praxi, nebo že by naopak židé a muslimové naplňovali svou zbožnost pouze prostřednictvím každodenních, všedních úkonů. Judaismus a islám ale nadřazují naplňování náboženského zákona v životě věřících nad prosté hloubání nad krédem víry. Ostřanský se do jisté míry věnuje obojímu: ortodoxii i ortopraxi, ale popisuje je z méně tradičních úhlů, než bylo dosud v našich studiích o islámu zvykem.

Normativní islám

Autorovo vymezení se vůči tradičnímu okruhu „islámských“ prací působí vzhledem k samotnému obsahu encyklopedie poněkud zavádějícím dojmem. Ačkoliv se Ostřanský dle vlastních slov soustředí na hadáru (civilizaci) a „*vědomě vynechává mnohé základní islámské koncepty, aby se mohl věnovat především dvěma tematickým okruhům, jež dohromady vytvářejí ‚hájemství‘ žitého, lidového náboženství*“, většina těchto „základních islámských konceptů“ zůstává naopak v encyklopedii zachována. Mnohé jsou navíc ještě uvedeny do širších historických a společenských souvislostí. Ve výkladu islámské teologie (kalámu) autor poukazuje na mocenské spory v rané muslimské ummě, které do značné míry rozvoj teologie podmiňovaly (díky častým obviněním mocenských soupeřů z kacířství, čili odklonu od určité věroučné normy, bylo nutno teologii fixně ustanovit). V několika heslech se Ostřanský rovněž vrací k raně teologickým disputacím týkajícím se svobodné lidské vůle, kterou řešily již směry qadaríja, džabríja, cháridža a mu‘tazila v široké škále zavrhujeících i vstřícných stanovisek. Encyklopedie se podrobně zabývá také srovnáním sunny a šif’y, problematikou proroků a profecie, konceptem imámátu a následnictví v linii ahl al-bajt – rodině Proroka.

⁴ Abú Alí Ibn Síná; z Afšany u Bucháry, zemřel roku 1027; Alfarabius (Abú Nasr Fárábí z uzbekého Fárábu, zemřel roku 950) a Algazel (Mohammad Ghazálí; narozen v íránském Túsu, zemřel roku 1111 (u těchto jmen jsem použila perské transkripce).

⁵ Z řeckého orthos (správný) a doxa (názor).

Projevy lidového islámu zasahují do ortodoxie i praktické sunny (tradice) a v Ostřanského encyklopedii tak navzdory jeho předmluvě nechybí tradiční hesla vyskytující se ve většině publikací o islámu. Přestože se autor snažil vyhnout zavedeným konceptům, těžko by mohl sestavit encyklopedii islámu bez pěti pilířů islámu (vyznání víry, modlitby, almužny, půstu, poutě do Mekky) i hesel Korán, Muhammad, víra (ímán) či Alláh. Je ovšem pravda, že kupříkladu heslo Alláh zabírá atypicky pouhých několik řádků, kdežto navazující heslo „Překrásná jména boží“ rozvíjí otázku božích atributů především ze súfijského hlediska, což není ani zdaleka běžné (většina děl o islámu se omezí na pouhé vyjmenování 99 přívlastků božích). Heslo „Muhammad“ patří naopak k několika nepočteným heslům, která Ostřanský ničím novým neobohacuje, pouze shrnuje známé skutečnosti, aniž by k nim přidružoval nějaké lidové představy a vyprávění. Taktéž hesla exegeze (tafsír) nebo hadíth se v podstatě neliší od výkladu profesora Kropáčka v jeho klasickém díle „Duchovní cesty islámu“. Hesla týkající se normativní stránky islámského náboženství zpracoval Ostřanský sice poctivě, málokdy v nich ale odkrývá nějaká objevenější fakta. Teprve tři následující okruhy poskytují Ostřanskému širší rámec k rozvinutí onoho méně známého islámu, který autor líčí natolik barvitě a poutavě, že tím dalece přesahuje rámec klasické encyklopedie.

Lidový islám

První tematickou oblastí je islám opírající se o lidové představy, pověry, vyprávění, legendy a báje, k nimž se řadí i „*praktiky a zvyklosti, které se nezřídka pohybují na samé hraně toho, co bývají islámské autority ještě ochotny vůbec pokládat za islám (... věšteství, magii a okultní vědy)*“.⁶ Jedná se především o koranické postavy, mezi něž patří ale i celá řada starozákonních proroků (Abrahám (Ibráhím), David (Dawúd), Mojžíš (Músá), Noe (Núh), Josef (Júsuf), Šalamoun (Sulajmán) a další), stejně jako i několik postav novozákonních: Jan (Jahjá) (Křtitel), Ježíš (Ísá) a staroarabských proroků (Luqmán, Šu^cajb). Nechybí ani Faraón (fir^cawn), o němž se staří Arabové domnívali, že byl konkrétním vladařem (a odvolávají se tak např. k „rodu Faraónovu“), velice oblíbená postava Alexandra Velikého (Iskandara), u něhož autor rozebírá, proč se mu vlastně říkalo Dvourohý (Dhu'l-Qarnajn), či křesťanství „Sedmispáči“ aneb Lidé jeskyně či také Sedm mladíků z Efesu. Osudy varovatelů, šiřitelů poselství či morálních autorit zachycuje velmi sugestivně již samotný Korán a Ostřanský uvádí jednotlivé sůry, ve kterých jsou zmiňovány. Vyprávění o prorocích (qisás al-anbijá), lidové představy a především řada odboček do súfismu – jednoznačně Ostřanského domény – otevírají čtenáři pozoruhodný svět příběhů, mravních poučení a zázraků skládajících dohromady podivuhodný amalgám religiózních představ mnoha kulturních oblastí, do nichž islám zasáhl.

Súfijskou tematiku předkládá Ostřanský v celé rozmanitosti a rozvětvenosti mystických řádů i směřu a přibližuje tak jednu z dalších dimenzí islámu, která do jisté míry představuje jakousi odvrácenou tvář normativního islámu. Ostřanský zpracovává základní terminologii tasawwufu (súfismu), jako jsou rozdíly mezi stavy hál a maqám, podstata súfijského zániku vlastního já (faná') i koncept mystické cesty ke zdokonalení člověka. Popisuje nejdůležitější súfijský pojem „jednota bytí“ (wahdat al-wudžúd), vyjmenovává jednotlivé druhy bytí, seznamuje čtenáře s dokonalým člověkem (insán kámil). Z praktické sféry súfismu přibližuje meditativní praktiky vedoucí k vyvolání extatických stavů a přiblížení se Bohu: samá^c (symbolický rituál, tanec dervíšů) či dhikr (opakování Krásných božích jmen, modlitby či jiných formulí). Ostřanský nepředstavuje súfismus pouze jako zbožnou cestu k osvětlení, ale rovněž jako

⁶ OSTŘANSKÝ, B.: *ibid.*, str. 8.

inspirační zdroj literátů, především básníků, z jejichž mystického zanícení vznikalo mnoho mistrovských děl klasické poezie a prózy (Rúmí, Attár).

Další podoblast tvoří eschatologické rozbory a kosmologické rozdělení světa: ráj, peklo, konec světa a den posledního soudu, andělé, húrí, zázraky i světci. Unikátní zpracování dosud málo sledované tematiky představuje ona oblast „na okraji“ (povoleného, nikoliv na okraji zájmu), u níž je navzdory kvantitě i kvalitě informací zřejmé, že autor ještě ani zdaleka nevyčerpal obsažný výklad z oblasti magie, zaklínání, požehnání, talismanů, zaříkávadel, věštění, numerologie a výkladu snů; patří sem hesla, pro která je vymezený prostor příliš limitující a která by si možná zasloužila vlastní „malou“ encyklopedii. K podobné výtce směřuje řada dalších důležitých hesel, která postrádají vlastní samostatné zařazení, přestože jsou v knize mnohokrát zmiňována na různých místech. Jedná se například o důležitý pojem jedinečnosti Boží (tawhíd), pojem islámské dogmatiky (‘aqidá) či islámské obce „umma“ (pouze heslovitě jsou pojmy vysvětleny v slovníčku cizích pojmů na konci knihy).

Třetí a snad nejpoutavější rovinou výkladu vycházejícího z lidového folkloru představuje oblast „džinnologie a démonologie“. Začítat se do hesel, ve kterých s lidmi soupeří se vši vážností, ale i potměšilostí nesčetné kategorie poťouchlých, škodolibých a nevyzpytatelných démonů rozličných vlastností, materií i původů, je skutečným potěšením a radostí pro laika i znalce islámu. Je otázkou, nakolik jsou vlastně takto hesla ještě „islámská“, k čemuž se autor také na mnoha místech vyjadřuje. Jestliže ale má být tato encyklopedie nejen pohledem do islámského náboženství, ale i do jeho bohaté kultury a každodenního života (který džinnové k neradosti mnoha jejich obětí okupují), ghúlové, džánnové, džinnové, ‘ifrítí i máridové v ní zastávají nezastupitelné místo navzdory potenciálním kritikám, že postavy jako z pohádek Tisíce a jedné noci do seriózní encyklopedie nepatří. Dostatečným argumentem může být i stanovisko islámské právní vědy, která ve středověku ve vši vážnosti řešila majetkoprávní vztahy vznikající mezi džinnami (džinnkami) a lidmi.

Poslední dvě oblasti, kterým autor věnuje zhruba třetinu encyklopedických hesel, jsou obecná, nadčasová hesla, jako je manželství, rodina a děti, láska, sexualita, ale také smrt a pohřební obřady, muslimské svátky, muslimská ekonomie, vlastnictví v islámu a řada dalších „všednějších“ témat, která ovšem rozpracovávají islámští právníci a teologové do nejmenších podrobností a mnohem důsledněji, než tomu bylo a je v křesťanských společnostech. Stručný prostor je věnován taktéž islámské architektuře, umění, ale i vzdělanosti a pojetí času, dějin či svobody a etiky v islámu. Nechybí ani podrobná islámská filozofie a vědy: astronomie, astrologie a alchymie. Všechna výše zmíněná hesla posléze autor zasazuje do prostorového rámce poslední a konečné kategorie hesel ohraničených hájemstvím středověkých muslimských měst a životem v nich. Čtenář se tak seznamuje s fungováním muslimské madíny (města), škol (madras), trhů (súqů) či s uspořádáním domů, lázní, zahrad (ale také třeba hřbitovů).

Závěrečné shrnutí

Poněkud matoucí se jeví časová osa encyklopedie. Autor v předmluvě podotýká, že bylo jeho záměrem „systematicky zmapovat vybrané reálie středověké muslimské společnosti“, takže by se zdálo, že předkládaná encyklopedie bude výkladem již „mrtvého“ „žitého“ islámu. Navzdory tomu (a je tomu určitě dobře) zabíhá řada hesel nejen do moderních, soudobých dějin, ale i do současného života muslimů (autor se například zabývá dnešním postojem k manželství, mimomanželskému styku a homosexualitě, v dějinných souvislostech pak uvádí

např. heslo tághút (modla, symbol zla) jako symbol odporu proti šáhovi během íránské islámské revoluce r. 1979; cituje také podnětnou připomínku předního islamologa Gila Kepela k oběma konceptům „rozbroje v islámu“ džihádu a fitně – vnějšího boje versus vnitřního rozkolu v islámu – v dnešní době navýsost aktuálním tématům). Ostřanského encyklopedie si nekladla ambice stát se encyklopedií soudobého islámu, což autor ani nikde nehlásá – totéž se ovšem nedá říci o samotném názvu encyklopedie: Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti neevokuje představu středověké muslimské společnosti, nýbrž spíše stavu současného islámu. Kromě drobných nepřesností v transkripci,⁷ které jsou skutečně pouze okrajového rázu, a postesknutí, že se nedostalo prostoru více heslům, nemá práce žádný skutečně zarážející nedostatek: pouze jediný, a tím je název – což je svým způsobem dosti podstatné.

Domnívám se, že tato encyklopedie splňuje všechny předpoklady k vytvoření mnohem širšího spektra čtenářů, než by se vlivem zavádějícího názvu mohlo zdát. Titul encyklopedie bohužel čtenáře v podstatě ničím nepřesvědčí, proč by si měl koupit právě tuto, a ne celou řadu jiných nedávno publikovaných úvodů do islámu nebo encyklopedií s takřka identickým názvem. Jistě by neškodilo pozměnit název tak, aby naznačil více jak z rozmanitého obsahu, tak z osobitého přístupu autora. Bylo by škoda nevyužít potenciálu, který v sobě encyklopedie skrývá, protože se zde čtenáři nabízí jedinečná možnost nahlédnout do méně známého, ale o to zajímavějšího světa islámu bez toho, aby na něho byly kladeny přehnané nároky týkající se odborných znalostí či terminologie. Ostřanského encyklopedie je i přes limitující počet hesel prostoupena fundovanými informacemi, jednotlivá hesla jsou zpracována velmi poctivě a podrobně a pro čtenáře čtivě a poutavě. Díky narativní výřečnosti autora, hloubce ponoru do problematiky a leckdy i atraktivnímu výběru a zpracování hesel nekončí profilový okruh čtenářů ani zdaleka pouze u studentů islámských studií. Co se týče samotného autorského pojetí a výkladu, Ostřanského encyklopedie má šanci stát se „klasickým dílem“ v oblasti bádání o islámu v Čechách; pokud by se publikace v budoucnu obsahově rozšířila, takřka by o tom nebylo pochyb.

Tento výstup vznikl za podpory Univerzity Karlovy v Praze, Filozofické fakulty z prostředků specifického výzkumu na rok 2009, číslo projektu GRANTY/2009/224126.

⁷ Na str. 71 a 93 píše autor namísto Safíjovská říše chybně Sáfiíjovská či místo šahrbanú píše šahrbanú (str. 87) – jedná se o drobnosti, kterých si běžný čtenář patrně ani nevšimne.